

Босна и Херцеговина и потписивање Конвенције 1880. године

Оригинални научни чланак

DOI: 10.7251/SIN2102001B

UDK: 327(497.15): 271.2-726.1(560)-67"1878/1890"

Примљен: 5. децембар 2020.

Прихваћен: 31. јануар 2021.

Контакт:

Бошко Бранковић

bosko.brankovic@ff.unibl.org

© 2021 Аутор. Објављено под условима Creative Commons Ауторство-Некомерцијално-Без прерада 4.0 Међународне јавне лиценце (CC-BY-NC-ND) која допушта кориштење, дијељење и умножавање дјела, али само у некомерцијалне сврхе и уз услов да се исправно цитира дјело и аутор, те упути на извор. Лиценца не допушта дијељење дјела у прерађеном или измијењеном облику.

Бошко М. Бранковић

Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет

Аутор у кратким цртама даје преглед дешавања у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини везаним за положај православне цркве од аустроугарске окупације до потписивања Конвенције 1880. године. Државно-правна ситуација у окупираним покрајинама тражила је промјене у структури и дјеловању православне цркве. Окупационим властима посебно је сметало право цариградског патријарха да поставља митрополите и право турског султана да врши инвеституру берата. Сарадња Беча и Цариградске патријаршије није била условљена само страхом од јачања утицаја Српске православне цркве у Босни и Херцеговини, већ и заједничким интересом на сузбијању руске панславистичке политике. Закључци Конвенције били су највећи ударац за вјерску самоуправу српског народа у Босни и Херцеговини, што је изазвало жестоке протесте код српских црквено-школских општина. Конвенција није ријешила проблеме са православном црквом како су то мислили да ће се десити у врху окупационих власти у Бечу и Сарајеву, већ је само заострила односе са српским црквено-школским општинама који ће касније прерасти у аутономни покрет за црквено-школску аутономију.

Кључне ријечи:

Босна и Херцеговина, Аустроугарска монархија, Цариградска патријаршија, православна црква, Конвенција

У покрајинама Босни и Херцеговини је по доласку окупационих аустроугарских власти постојао имамски тип православног свештеника који је познавао календар, пазио на разликовање посних и мрсних дана у години, тип који је ријетко читао молитве и слабо познавао Свето писмо. Мали број свештеника био је образован, а велики број локалног свештенства, потврду је добијао од подмитљивих грчких владика, који су рукоположење наплаћивали и до 20 дуката (Radić, 2011, p. 30–31; Milošević, 2012, p 50). Заmrшена државноправна ситуација у окупираним покрајинама тражила је промјене у структури и дјеловању православне цркве, што је довело до почетка мијешања окупационих власти у њен рад. Прво што је требало остварити била је

црквена организација која би одговарала интересима Аустроугарске монархије, јер би се посредством црквене јерархије могао врло лако остварити утицај над нижим свештенством и српским православним народом. Да би се ова идеја спровела у дјело, било је потребно однос православне цркве у окупираним покрајинама, према васељенском патријарху свести на што мање и безначајније везе, чисто формалне природе, јер се на тај начин и османски суверенитет над овим покрајинама сводио на формалан (Madžar, 1975/76, p. 79; Milošević, 2012, p. 50–51).

Колико је ово било важно питање за аустроугарске окупационе власти, свједочи и инструкција генерала Јосипа Филиповића,¹ послана цивилним структурама по уласку окупационих војних снага у покрајине. Генерал Филиповић је у инструкцијама навео да је нужно да се муслиманско и српско становништво одвоји од утицаја и супрематије вјерског поглавара у Цариграду, с тим да се српско становништво веже за карловачког патријарха а муслиманско за новоформирану вјерску организацију, која би била под патронатом Аустроугарске монархије (Kapidžić, 1973, p. 62; Džaja, 2002, p. 46).

Нове окупационе власти нису губиле вријеме, и насртаји на православну цркву у покрајинама кренули су убрзо након окупације. У насртајима поред државних службеника нарочито се истицала римокатоличка пропаганда, која није мировала ни једне секунде у својим агресивним насртајима на српски народ и његову цркву (Vuković, 2002, p. 195; Slijepčević, 1981, p. 73). Новим властима посебно је сметало право цариградског патријарха да именује митрополите у Босни и Херцеговини и право турског султана да врши инвеституру берата. Како би остварили своје политичке интересе, власти су биле свјесне да морају православну цркву ставити под своју власт, а именовање митрополита преузети у своје руке, без већих права на мијешање турског султана и цариградског патријарха. Ово питање постало је прворазредно питање у Бечу када је била у питању организација власти у окупираним покрајинама (Branković, Milošević, 2016, p. 14; Branković, 2017, p. 8; Vasin 2017, p. 58). Овим питањем су се бавила два министарства у заједничкој влади: Министарство спољних послова и Министарство финансија.

Послије окупације, Роберт Васић извршио је анализу стања и закључио да су односи православне цркве у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини и Цариградске патријаршије на јако ниским гранама,² али да их не би било добро прекидати без првобитног споразума са цариградским патријар-

¹ Генерал Филиповић је овдје радио сасвим супротно од садржаја прогласа који је упутио становништву приликом уласка окупационих трупа у покрајине:

Наше ће оружје свакога штићивити и никога неће уињавати. Цар и краљ зајоведа, да сви синови ове земље уживају јодједнако јрво по законима, да сви буду јодједнако заштићени у њиховом имању, и њиховој вери и њиховом живоју. Ваши се закони и ваше усџанове неће самовољно уништиавати, ваши ће се обичаји и ваше нарави штедејти. Ништа се неће без зрелој процењивања ваших јошреба мењати. (Šneler, 1893, p. 25–26).

² Грчке владике у Босни и Херцеговини биле су „бич за масе“ (Andrić, 2011, p. 77).

хом. Васићев приједлог је био да се питање прикључења православне цркве у окупираним покрајинама Карловачкој патријаршији остави за моменат када се буде рјешавало питање црквено-правних односа ове цркве, што је званични Беч прихватио (Madžar, 1982, p. 17; Slijerčević, 2002, p. 489–490; Madžar, 1975/76, p. 81). У међувремену из Карловачке патријаршије је вршена врло жива агитација за прикључење православне цркве у окупираним покрајинама у њен састав (Slijerčević, 2002, p. 490–491; Vasin, 2017, p. 58). Акција је ишла преко православног клера у Војводини. Лист *Српски народ* из Новог Сада објавио је неколико текстова у којима се покушало доказати да је Карловачка патријаршија насљедник Пећке патријаршије и да јој на основу тога припада право јурисдикције над православном црквом у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини:

Ако цариградски патријарх хришћане да преговара и призна врховну власт Аустро-Угарске над Босном, онда о даљој црквеној ујрави Цариградске патријаршије нема говора, пошто Патријаршија не стоји ни у каквим везама са Аустро-Угарском и њена би дјелатност заиста била неконфирлисана (Madžar, 1982, p. 17–18; Madžar, 1975/76, p. 81–82).

Иако је агитација Карловачке патријаршије била врло активна и у неким моментима јако агресивна, идеја о припајању православне цркве у окупираним покрајинама Карловачкој патријаршији није наишла на одобравање и симпатије српског православног народа у Босни и Херцеговини (Bogićević, 1959, p. 50–67). Јаком отпору Срба овој идеји доприносила је и Кнежевина Србија, која је видјела опасност, не само за Србе у Босни и Херцеговини, већ и за себе, уколико би дошло до проширења јурисдикције Карловачке патријаршије (Madžar, 1975/76, p. 83). И Русија нија била наклоњена жељама Карловачке патријаршије јер се то косило са њеним политичким интересима на Балкану, више је била за солуцију да православна црква у Босни и Херцеговини постане самостална, или остане под јурисдикцијом Цариградске патријаршије јер је на њу имала одређен утицај (Madžar, 1982, p. 20–21).

Аусторугарска монархија, иако је благонаклоно гледала на ову идеју Карловачке патријаршије, није се усудила да јавно изађе са жељом да се она спроведе у дјело, већ је одлучила да уђе у преговоре са Цариградском патријаршијом. Њена идеја је била да цар добије право да именује митрополите на челу православних митрополија и тако себи обезбиди утицај над црквеном јерархијом, преко које би могла да утиче на цјелокупно српско православно становништво. У тим преговорима Аусторугарска монархија и Цариградска патријаршија нашле су додирне тачке у спречавању претензија Кнежевине Србије да дође до доминације над православном црквом у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини, што би јој омогућило већи политички утицај и јачање Српске православне цркве ван граница Кнежевине Србије (Milošević, 2012, p. 51).

Да је било истине у овим страховима, потврђују вијести које су окупационе

власти добијале са терена. Већ почетком 1879. године дошло је до агитације међу српским православним свештеницима у окупираним покрајинама за прикључење Српској православној цркви у Кнежевини Србији. Према извјештајима које је Министарство вањских послова упутило Земаљској влади у Сарајеву, у пословима агитације посебно су се истицали: Сава Косановић, архимандрит из Сарајева, Васо Видовић и Божо Љубојевић из Босанске Градишке, Симеон Поповић из Приједора и Теофил Петрановић из Ливна. За Саву Косановића је наведено да је имао састанак са руским амбасадором (Madžar, Papić, 2005, p. 14–15; Madžar, 1982, p. 22; Madžar, 1975/76, p. 84).

Иако политичке власти Кнежевине Србије никада јавно нису тражиле припајање православне цркве у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини Српској православној цркви, иако је то било логично и једино нормално рјешење, ова идеја је имала много присталица у Кнежевини и међу Србима у окупираним покрајинама, али је наишла на одбијање Беча. Након што је митрополит Михајло 1879. године послао захтјев цариградском патријарху за аутокефалност, из њега се није могло видјети на које територије би се протезала јурисдикција Српске аутокефалне цркве и да ли ће на челу те цркве бити патријарх или Синод, што је посебно интересовало Беч. На заједничкој сједници аустријског и угарског предсједника владе донесена је одлука да се спречи припајање православне цркве у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини Српској православној цркви у Србији, јер би то значило сталну пријетњу интересима Аустроугарске монархије у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини (Madžar, Papić, 2005, p. 15–16; Madžar, 1982, p. 22–23; Madžar, 1975/76, p. 85). Бојазан да би се та идеја могла спровести у дјело изразио је и шеф Земаљске владе у окупираним покрајинама у свом извјештају Заједничком министарству финансија у новембру 1879. године, гдје је навео: *Високом министарству је познато да се идеја прикључења босанске православне цркве на српску цркву живо расиравља у круговима овдашње православне свештенства, што се од српске и руске стране снажно додушире* (Madžar, Papić, 2005, p. 15; Madžar, 1982, p. 22).

Званични Беч није имао ништа против аутокефалности Српске православне цркве у границама Кнежевине Србије. Исти став имао је и цариградски патријарх који је изјавио аустроугарском посланику у Цариграду, да мора поштовати црквене принципе, историјску традицију и османске законе и фермане, према којима се његова власт над православним народом протеже само до граница османског царства и на оне територије које су под јурисдикцијом Царства (Madžar, 1975/76, p. 85–86). Сарадња по овом питању Беча и Цариградске патријаршије била је потпуна, што се потврдило и одлуком Синода из октобра 1879. године којом је проглашена самосталност Српске православне цркве у оквирима Кнежевине Србије под називом *Света самостална црква Српске Кнежевине* (Madžar, 1975/76, p. 86).

Сарадња Беча и Цариградске патријаршије није била условљена само стра-

хом од јачања утицаја Српске православне цркве у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини, већ и заједничким интересом на сузбијању руске панславистичке политике. Одређени политички кругови у Русији тежили су панславистичкој идеји, која је за циљ имала борбу против османске власти на Балкану, што је директно угрожавало интересе Аустроугарске монархије и Цариградске патријаршије у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини. Везано за руске панславистичке идеје, аустроугарски посланик у Цариграду је послао један интересантан извјештај централи у Беч, у којем је, између осталог, навео:

Са Русијом је, у сваком случају, овдашњи Синод везан због исте вјере, али он зна добро да руска влада панславистичким жељама у Македонији ради на томе да сасвим разори турско царство, чиме би дјелокруће Екуменској патријарха био још више ограничен, а различите православне цркве на истоку би пошле под власт Синода у Пејрограду (Madžar, 1975/76, p. 86).

Аустроугарска дипломатија је била свјесна момента који није смјела пропустити, јер је цариградски патријарх, да би онемогућио руске панславистичке претензије, тражио ослонац у Бечу, а Беч је знао да је ово прилика за урушавање православне цркве у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини и паралисање тежњи српске интелигенције да се јаче повеже са Русијом. Влада у Бечу добила је прилику да се увјери у искрене намјере цариградског патријарха, када је сарајевски митрополит Антим 1879. године послао захтјев за пензионисање. Оно чега се Беч бојао била је могућност да цариградски патријарх по старим обичајима именује митрополита коме би берат издао турски султан. Због тога је морало доћи до брзог почетка преговора. Рјешавање питања православне цркве, поред захтјева митрополита Антима за пензионисањем, убрзало је и сазнање окупационих власти да ће цариградски патријарх послати митрополите Ефеса и Никомедије у окупиране покрајине Босну и Херцеговину да разријеше митрополите који су покушали одвајање од Цариградске патријаршије. Аустроугарски посланик у Београду ишао је код предсједника српске владе – Јована Ристића, да провјери истинитост навода о доласку високе делегације Цариградске патријаршије у окупиране покрајине Босну и Херцеговину (Madžar, Рајић, 2005, p. 13). Ова ситуација навела је Земаљску владу да се почне бавити питањем смјена грчких фанариотских владика на челу православних епархија у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини (Milošević, 2012, p. 52).

О принципима на којима би се заснивали преговори прво су консултоване обе владе, аустријска и угарска. Након консултација одржана је 16. новембра 1879. године у Бечу конференција Заједничког министарског савјета, на којој се расправљало о три питања:

- Именовању митрополита;
- Односима митрополита и патријарха;
- О материјалним питањима.

Посебно интересантно је било излагање заједничког министра вањских послова Монархије, који је нагласио да је питање регулисања односа православне цркве у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини са цариградским патријархом од велике важности за Аустроугарску монархију, јер се са рјешењем овог питања рјешава проблем покушаја Кнежевине Србије да себи потчини православну цркву у окупираним покрајинама. Истовремено, Бењамин Калај је упозорио, да аутокефалност православне цркве у окупираним покрајинама није добро рјешење јер би водило убрзаном расцјепу са Портом и Цариградском патријаршијом, што јесте био дугорочни циљ Монархије, али у датом моменту и околностима он није био добар по интересе окупационе власти. Као излаз из постојеће ситуације Калај је предложио преговоре са цариградским патријархом и привремено регулисање односа уз изналагање *modus vivendi* (Madžar, 1975/76, р. 90–91). Донесени закључци су послани на усвајање објема владама, након чега је израђена инструкција од шест тачака, која је послана аустроугарском посланству у Цариграду као основ за преговора са цариградским патријархом (Madžar, 1982, р. 30).

Преговори који су вођени између аустроугарских представника и Синода васељенске патријаршије крајем 1879. године, пропали су због неприхватања приједлога од стране Синода. Највећи камен спотицања била је тачка два аустроугарског приједлога, у којој је стајало да митрополита на упражњено мјесто у окупираним покрајинама Босни Херцеговини именује аустроугарски цар. Након пропадања првих преговора, званични Беч је у јануару 1880. године формулисао нове приједлоге у седам тачака и прослиједио их својим преговарачима у Цариграду. У суштини, приједлози се нису разликовали од претходних. Оно што је карактерисало наставак преговора јесте притисак аустроугарске дипломатије на цариградског патријарха да прихвати понуђене услове, или ће у супротном Беч прекинути преговоре и преузети контролу над православном црквом у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини, без сагласности Цариградске патријаршије.

Како би спасио ситуацију и преговоре, те себе на какав – такав начи обезбједио од губљења позиција у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини, цариградски патријарх је понудио формулу за спорну тачку аустроугарског приједлога, која се односила на именовање митрополитâ, коју су аустроугарски преговарачи прихватили. У суштини његов приједлог се није разликовао у значењу од аустроугарског, осим што је цариградски патријарх задржавао само формално право приликом именовања митрополитâ:

У случају њојуне једној од њри митрополијска мјестиа у Босни и Херцеговини њејово ц. и к. айосјолско величансјиво ће именовати новој митрополијиа на ујражњено мјестиа њек онда када име своја кандидата саојштиј екуменском њајријарху у циљу исјуњавања канонских формалносјии (Madžar, 1982, р. 33–34).

Након усаглашавања између преговарача, дошло је до проблема везаних за право цариградског патријарха да потпише неки међународни уговор

који спада у домен спољне политике. Османска влада оспорила је ово право цариградском патријарху сматрајући да он нема право да потписује документе са неком страном државом, који спадају у домен њеног суверенитета. На крају се испоставило да је овај проблем био кратког вијека и лако рјешив за аустроугарску дипломатију, пошто је након краћих преговора Османско царство попустило и одобрило потписивање. Конвенција је потписана 28. марта 1880. године (Milošević, 2012, p. 52; Slijerčević, 2002, p. 492; Davidović, 1991 p. 61; Dučić, 2008, p. 254; Vasin, 2017, p. 58; Branković, 2017, p. 90; Tomić, 2019, p. 332; Lotoc'kić 1938, p. 175).

Иако су окупационе власти покушале да прикрију потписивање Конвенције, тајну је открио мостарски митрополит Игњатије. Закључци Конвенције били су највећи удар на вјерску самоуправу српског народа у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини, што је изазвало оштре протесте код српских црквено-школских општина (Slijerčević, 2002, p. 492; Maksimović, 1929, p. 80). Мостарски Срби посебно су били изненађени потписивањем Конвенције, јер су они на основу вијести које је доносила штампа у Трсту и Бечу везано за преговоре, упутили допис цариградском патријарху Јоакиму III у којем су навели:

Чујемо да се ојей̄ неш̄т̄ио̄ љре̄џовара о нашој цркви; нагамо се да неће̄т̄е никаква корака учинӣт̄и, ш̄т̄ио̄ се наше цркве т̄иче, нӣт̄ӣ ће̄т̄е икаква до̄џовора на наш рачун, ма с ким било, скла̄й̄а̄т̄и, без ш̄т̄ио̄ неће̄т̄е овај народ извјест̄ӣт̄и и с њиме се с̄џоразум̄је̄т̄и. У љро̄ш̄ивном случају, овамош̄њи народ неће да зна за никакве до̄џоворе који скла̄й̄а̄ју за њ, а без ње̄џа, а нарочӣт̄ио̄ никако неће љрӣс̄т̄а̄т̄и да се одџӣје̄ји од ма̄т̄ере цркве, Васељенске Царӣградске ља̄т̄рӣјаршије (Ćorović, 1999a, p. 98; Madžar, 1982, p. 98).

Након што су сазнали да је Конвенција потписана без да буду консултвани чланови мостарске српске црквено-школске општине, упутили су нови допис цариградском патријарху у још оштријем тону, у коме су му изразили своје противљење на његову одлуку, да потпише један такав документ који неминовно у будућности води одвајању православне цркве у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини од Цариградске патријаршије и припајању Карловачкој патријаршији (Ćorović, 1999a, p. 98–99). Одговор који су добили није задовољио, јер је био само празна политичка прича, након чега су чланови општине упутили претставку цару Францу Јозефу у којој су навели да је положај српског народа у покрајинама Босни и Херцеговини под аустроугарском управом тежи него што је био под османском (Milošević, 2017, p. 72; Ćorović, 1999a, p. 98–99). Оно што је посебно иритирало српски народ, јесте право да иновјерни именују српске православне владике, на што је цариградски патријарх, у покушају да смири ситуацију, одговорио да је Конвенција привременог карактера и да ће он штитити интересе народне самоуправе (Vuha, 2006, p. 45).

На овакве оштре протесте мостарске српске црквено-школске општине,

Земаљска влада је одговорила упућивањем приједлога Заједничком министру финансија да се све српске црквено-школске општине распусте и да им се забрани рад како даље не би правиле проблеме. Приједлог је одбијен, јер је Заједничко министарство финансија дошло до закључка, да би даље заоштравање односа имало лоше посљедице прије увођења Конвенције у живот (Madžar, 1982, р. 36). Иако је цариградски патријарх покушао Конвенцију приказати као привремени акт, она је значила битне промјене у вишој црквеној власти у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини и уопште према државној структури, која је до тад владала у окупираним покрајинама, јер је суверенитет над православном црквом преузела Аустроугарска монархија, док је турски султан изгубио и посљедњи елемент суверенитета над окупираним покрајинама Босном и Херцеговином, а то је било издавање берата новоименованим владикама.

Конвенција није ријешила проблеме са православном црквом како су то мислили да ће се десити у врху окупационих власти у Бечу и Сарајеву, већ је само заоштрила односе са српским црквено-школским општинама који ће касније прерасти у аутономни покрет за црквено-школску аутономију (Madžar, 1982, р. 37; Milošević, 2012, р. 54; Ćorović, 1999b, р. 169; Slijepčević, 2002, р. 492). Разлог због којег су власти у Сарајеву и Бечу вјеровале да ће Конвенција ријешити проблем, можда лежи у ставу генерала Филиповића који је исказао по доласку окупационих снага у покрајине Босну и Херцеговину, а у којем је сматрао да су фанариотске владике у покрајинама: дабробосански Антим, захумско-херцеговачки Игњатије и зворничко-гузлански Дионисије, одговорне за низак степен културне освјештености српског народа. Ова претпоставка се показала као нетачна и сасвим погрешна, јер су управо Срби имали најразвијенију националну, културну и духовну свијест у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини.

Литература

- Andrić, I. (2011). *Razvoj duhovnog života u Bosni pod uticajem turske vladavine*. Bijeljina: Orfej.
- Bogičević, V. (1959). Stanje Srpske pravoslavne crkve u BiH od okupacije 1878. do početka borbe za vjersko-prosvjetnu autonomiju 1896. godine. *Glasnik SPC* 3–4, 50–67.
- Branković, B. M. (2017). *Spoljni uticaji na kontakte predstavnika srpskog i muslimanskog pokreta za vjersko-prosvjetnu samoupravu*. u: Branković, B. M i Milošević, B. (ur.). *Stotinu dvadeset godina od početka borbe srpskog naroda u Bosni i Hercegovini za crkveno-školsku samoupravu (1896–2016)* (pp. 89–103). Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet,
- Branković, B. M. i Milošević, B. (2016). Povodom 120 godina od početka borbe Srba za crkveno-školsku samoupravu u Bosni i Hercegovini. *Radovi* 24, 13–25.
- Buha, M. M. (2006). „*Mlada Bosna*“ – sarajevski atentat. *Austrougarska vladavina Bosnom i Hercegovinom 1878–1918*. Istočno Sarajevo: Zavod za udžbenika i nastavna sredstva.
- Ćorović, V. (1999a). *Mostar*. Banja Luka – Beograd: Glas Srpski, Ars Libri.
- Ćorović, V. (1999b). *Bosna i Hercegovina*. Banja Luka – Beograd: Glas Srpski, Ars Libri.
- Davidović, S. (1991). *Srpska pravoslavna crkva u Bosni i Hercegovini (od 960. do 1930. god.)*. Sarajevo: Dabar.
- Dučić, N. (2008). *Istorija Srpske pravoslavne crkve od prvijeh desetina VII v. do naših dana*. Gacko – Beograd: Dob, Nova Dob.
- Džaja, S. M. (2002). *Bosna i Hercegovina u austrougarskom razdoblju (1878–1918). Inteligencija između tradicije i ideologije*. Mostar – Zagreb: ZIRAL.
- Kapidžić, H. (1973). *Hercegovački ustanak 1882. godine*. Sarajevo: Veselin Masleša.

- Lotoc'kiĭ, O. (1938). *Avtokefalija*, tom II. Varšava: Praci Ukraïns'koĭo Naukovoĭo Institutu.
- Madžar, B. (1975/76). Konvencija o položaju Pravoslavne crkve u Bosni i Hercegovini zaključena 1880. godine između Austro-Ugarske i Carigradske patrijaršije. *Prilozi 11–12*, 79–97.
- Madžar, B. (1982). *Pokret Srba Bosne i Hercegovine za vjersko-prosvjetnu samoupravu*. Sarajevo: Veselin Masleša.
- Madžar, B. i Papić, M. (2005). *Politika i Srpska pravoslavna crkva u Bosni i Hercegovini 1878–1945*. Banja Luka: SPKD Prosvjeta GO Banja Luka.
- Maksimović, M. (1929). *Crkvene borbe i pokreti*. U: Slijepčević, P. (ur.). *Napor Bosne i Hercegovine za oslobođenje i ujedinjenje* (pp. 79–106). Sarajevo: Oblasni odbor Narodne odbrane.
- Milošević, B. (2012). *Pravoslavno sveštenstvo u društvenom razvoju Bosanske Krajine u drugoj polovini XIX i početkom XX vijeka*. Banja Luka: Filozofski fakultet.
- Milošević, B. (2017). Uredba crkveno-prosvjetne uprave srpskih pravoslavnih eparhija (mitropolija) u Bosni i Hercegovini. U: Branković, B. M. i Milošević, B. (ur.). *Stotinu dvadeset godina od početka borbe srpskog naroda u Bosni i Hercegovini za crkveno-školsku samoupravu (1896–2016)*. (pp. 71–88). Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet.
- Radić, R. (2011). *Život u vremenima: Patrijarh Gavrilo (Dožić) 1881–1950*. Beograd: PBF, Institut za teološka istraživanja.
- Slijepčević, Đ. (1981). *Pitanje Bosne i Hercegovine u XIX veku*. Keln: autorsko izdanje.
- Slijepčević, Đ. (2002). *Istorija Srpske pravoslavne crkve*, knj. 2. Beograd: JRJ.
- Šneler, H. (1893). *Državno-pravni položaj Bosne i Hercegovine*. Beograd: Izdanje Književnog fonda Ilije M. Kolarca.
- Tomić, M. (2019). Crkvenopravna pitanja Srpske pravoslavne crkve u Bosni i Hercegovini za vreme austrougarske uprave, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu 84*, 331–347.
- Vasin, G. (2017). *Srpski crkveno-narodni sabori i pitanje crkveno-školske autonomije u Habzburškoj monarhiji 1867–1918*. U: Branković, B. M. i Milošević, B. (ur.). *Stotinu dvadeset godina od početka borbe srpskog naroda u Bosni i Hercegovini za crkveno-školsku samoupravu (1896–2016)* (pp. 51–70). Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet.
- Vuković, S. (2002). Mešanje Zemaljske vlade u Sarajevu u unutrašnje poslove Srpske pravoslavne crkve 1879. godine. *Zbornik za istoriju BiH 3*, 195–199.

Bosnia and Herzegovina and signing of the Convention of 1880

Boško M. Branković

University of Banja Luka, Faculty of Philosophy

The author briefly gives an overview of events in the occupied provinces of Bosnia and Herzegovina related to the position of the Orthodox Church from the Austro-Hungarian occupation to the signing of the Convention in 1880. The state-legal situation in the occupied provinces required changes in the structure and activity of the Orthodox Church. The Occupation authorities were particularly disturbed by the right of the patriarch of Constantinople to appoint metropolitans and the right of Turkish sultan to invest in berats. The cooperation between Vienna and the Patriarchate of Constantinople was not conditioned solely by the fear of strengthening the influence of the Serbian Orthodox Church, but also by the common interest in suppressing Russian post-Slavist politics. The conclusions of the Convention were the biggest blow to the religious self-rule of the Serbian people in Bosnia and Herzegovina, which caused severe protests among Serbian church and school districts. The convention did not solve the problems with the Serbian Orthodox Church, as they thought it would happen in Vienna and Sarajevo, but it hardened relations with Serbian church-school municipalities that would later turn into a movement for church-school autonomy.

Key words:

Bosnia and Herzegovina, Austro-Hungarian monarchy, Constantinople Patriarchate, Orthodox Church, Convention.